

บทที่ 3 การเขียนคำนิยาม

คำนิยาม (Definition) คือข้อความที่กล่าวถึงคุณลักษณะทั้งหมดของศัพท์ ไม่ใช่กล่าวถึงคุณลักษณะเพียงบางส่วน หรือกล่าวถึงคุณสมบัติและลักษณะบังเอิญ คุณลักษณะทั้งหมดของศัพท์ ได้แก่ ลักษณะที่ใกล้ชิดกัน กับลักษณะที่แตกต่างกันของศัพท์

การเขียนคำนิยามถือเป็นขั้นแรกของการเรียงความ เพราะเป็นการทำให้รู้จักอธิบายอย่างชัดเจนแจ่มแจ้ง ใช้ถ้อยคำกะทัดรัด ให้ทราบว่า คำนั้นคำนี้ สิ่งนั้นสิ่งนี้มีความหมายว่าอย่างไรหรือมีลักษณะอย่างไร ตัวอย่างการเขียนคำนิยามที่ดีและกระชับก็คือ การนิยามศัพท์ในพจนานุกรมฉบับต่าง ๆ นั่นเอง

1. การเขียนคำนิยาม การเขียนคำนิยาม แบ่งได้เป็น 2 ชั้น คือ

1.1 คำนิยามกล่าวถึงลักษณะทั่วไป การเขียนคำนิยามลักษณะนี้นับเป็นขั้นแรก กล่าวคือ เป็นการบอกว่าสิ่งที่เราจะนิยามนั้นเป็นอะไร จัดอยู่ในชนิดหรือจำพวกใด เช่นว่า เป็นคน เป็นสถานที่ เป็นเครื่องมือ เป็นศาสตร์หรือวิชา เป็นต้น

1.2 คำนิยามกล่าวถึงลักษณะพิเศษ การเขียนคำนิยามลักษณะนี้ถือเป็นขั้นที่สอง คือการอธิบายสิ่งที่เรากล่าวไว้ในขั้นแรกให้ชัดเจน โดยให้รายละเอียดที่จำเป็นซึ่งจะแยกสิ่งที่เรานิยามนั้นออกจากสิ่งอื่น ๆ ในชนิดหรือจำพวกเดียวกัน เช่น เป็นคนที่ประกอบอาชีพอะไร เป็นสถานที่ที่มีลักษณะอย่างไร หรือเป็นเครื่องมือที่ใช้ทำอะไร เป็นต้น

ตัวอย่าง

คำ	ชนิดหรือประเภท	รายละเอียดที่แตกต่างกัน
1. กะทกรก	ชื่อไม้เถาชนิดหนึ่ง	เปลือกลำต้นสีเทาดำ ใบป้อมเป็นแฉก กลางใบแหลม ดอกสีขาว ผลกลมมีรกหุ้ม เมื่อสุกสีเหลือง กินได้
2. โรงนา	กระท่อม	ที่ชาวไร่ชาวนาปลูกไว้เพื่อเฝ้าพืชผลหรือเก็บเครื่องมือ เช่น คันไถ คราด เป็นต้น

คำ	ชนิดหรือประเภท	รายละเอียดที่แตกต่างกัน
3. โรงงาน	สถานที่	ผลิตสินค้าเครื่องอุปโภคบริโภคหรือวัสดุอื่น ๆ
4. ครู	ผู้	อบรมสั่งสอนศิษย์ให้มีความรู้และจริยธรรม
5. กล้องโทรทรรศน์	เครื่องมือชนิดหนึ่ง	ใช้ขยายดูของที่อยู่ไกลให้เข้ามาใกล้หรือขยายให้ใหญ่ขึ้น
6. เข็มทิศ	เครื่องมือชนิดหนึ่ง	ใช้ชี้บอกทิศ มีเข็มเป็นแม่เหล็ก ปลายเข็มจะชี้ทิศเหนือเสมอ เป็นประโยชน์ในการเดินทาง
7. ชะมด	ข้อสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมชนิดหนึ่ง	มีสี่เท้า ลำตัวเรียวยาว หน้าแหลม ขนสีเทาหรือน้ำตาล มีจุดดำประทั่วตัว หางยาวมีลายเป็นปล้อง ๆ หากินเวลากลางคืน
8. ปลาหมึก	ข้อปลาน้ำจืดชนิดหนึ่ง	รูปร่างเรียวยาว ลำตัวแบนข้าง ปลายหางเรียวยาว หัวเล็ก หน้าอกสั้นเล็กน้อย จะงอยปากสั้นหุ้มเกล็ดเล็ก ครีบหลังยาวจดโคนหาง ครีบหู ครีบท้อง ครีบหางยาว ปลายแหลม ลำตัวสีน้ำตาลปนเทา หลังสีเทาปนดำ ท้องสีขาวเงิน ครีบสีน้ำตาลหรือเหลืองอ่อน
9. ดาราศาสตร์	วิทยาศาสตร์แขนงหนึ่ง	ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดาวเคราะห์และดวงดาวต่าง ๆ
10. พฤกษศาสตร์	วิทยาศาสตร์แขนงหนึ่ง	ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องพืชชนิดต่าง ๆ ในด้านการดำรงชีวิต โครงสร้าง การเจริญเติบโต การจำแนกพันธุ์ เป็นต้น

2. ข้อควรระวังในการเขียนคำนิยาม

เมื่อจะเขียนคำนิยาม ควรหลีกเลี่ยงข้อบกพร่องต่อไปนี้

2.1 การเขียนคำนิยามที่กว้างเกินไป (Overly Broad Definition) การเขียนคำนิยามจะต้องไม่กว้างเกินไป ถ้าหากท่านจะเขียนคำนิยามคำว่า “เม่น : สัตว์สี่เท้าชนิดหนึ่ง มีเส้นขนสีดำและยาว” การเขียนคำนิยามเช่นนี้จัดว่าบกพร่อง เพราะแมวหรือสุนัข ก็อาจมีลักษณะเช่นนี้ได้ ถ้าจะเขียนคำนิยามให้แคบเข้า ควรจะเป็นว่า “เม่น : สัตว์สี่เท้าชนิดหนึ่ง หน้าแหลม ตัวสั้นป้อม มีเส้นขนสีดำกลมยาว เรียวแหลมแข็ง เมื่อถูกรบกวนจากศัตรู จะตั้งชันและจะสลับขนได้”

2.2 การเขียนคำนิยามที่แคบเกินไป (Overly Narrow Definition) การเขียนคำนิยามบางครั้งเขียนแคบเกินไปซึ่งเป็นข้อควรระวังมาก เช่น “น้ำมันเครื่อง : น้ำมันเหลวที่ผลิตขึ้นใช้หล่อลื่นเครื่องยนต์” หรือ “เครื่องแบบ : เครื่องแต่งกายสำหรับนักเรียน” โดยแท้จริงแล้ว น้ำมันเครื่องมิใช่ใช้เฉพาะหล่อลื่นเครื่องยนต์และเครื่องแบบมิใช่เครื่องแต่งกายสำหรับนักเรียนเท่านั้น น้ำมันเครื่องยังใช้หล่อลื่นเครื่องยนต์ชนิดอื่น ๆ และเครื่องแบบก็เป็นเครื่องแต่งกายของหมู่คณะอื่น ๆ อีก เช่น ข้าราชการและพนักงานห้างร้านบริษัท ฉะนั้นการจำกัดว่าเป็น “รถยนต์” หรือ “นักเรียน” จึงเป็นการเขียนคำนิยามที่แคบเกินไป ที่ถูกต้องควรเขียนคำนิยามว่า

“น้ำมันเครื่อง : น้ำมันประเภทหนึ่ง มีลักษณะเหลวใช้หล่อลื่น เพื่อลดความเสียดทานในเครื่องจักรกลต่าง ๆ” และ “เครื่องแบบ : เครื่องแต่งกายที่กำหนดให้แต่งเหมือนกัน เฉพาะหมู่หนึ่งคณะหนึ่ง”

2.3 การเขียนคำนิยามวนเวียน (Circular Definition) การเขียนคำนิยามไม่ควรนำคำที่จะต้องนิยามอยู่แล้วหรือคำที่เกี่ยวข้องมาเขียนลงไป เพราะจะทำให้คำนิยามนั้นวนเวียนและไม่เข้าใจ นั่นคือ แสดงว่า เรามิได้อธิบายแยกแยะให้เข้าใจแต่ประการใด เช่น “วิศวกร : ผู้ประกอบงานวิศวกรรม” ผู้อ่านจะไม่เข้าใจเลยว่า วิศวกรรม คืออะไร เพราะมิได้ขยายความให้ชัดเจนขึ้นว่า งานด้านวิศวกรรมนั้นได้แก่อะไรบ้าง ถ้าจะให้ชัดเจนควรเขียนว่า “วิศวกร : ผู้ประกอบงานที่เกี่ยวกับการนำความรู้ทางคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ธรรมชาติมาประยุกต์ใช้” หรือ “จิตแพทย์ : แพทย์ผู้รักษาโรคทางจิต” ผู้อ่านจะไม่ทราบโรคทางจิตคืออะไร เช่นเดียวกัน ฉะนั้นควรเขียนใหม่ว่า “จิตแพทย์ : แพทย์ผู้วินิจฉัยและรักษาผู้มีอาการผิดปกติทางจิต”

2.4 การเว้นชนิดหรือประเภท (Omission Category) การเว้นใช้คำที่บอกชนิดหรือประเภทของสิ่งที่จะนิยามยอมทำให้การนิยามคำศัพท์ไม่ชัดเจนได้ เช่น “ปืมน้ำมัน : ที่ขายน้ำมัน” และ “การผัดวันประกันพรุ่ง : บุคคลที่มีนิสัยชักช้าในการกระทำสิ่งที่ไม่จำเป็น” การเขียนคำนิยามทั้งสองคำนี้ผิดพลาดมาก เพราะเว้นชนิดหรือประเภทของคำที่แสดง

โดยทั่วไปเชื่อว่ามี 4 ธาตุ ได้แก่ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม” กฎเกณฑ์ข้อนี้มีใช้ให้หลักเกี่ยวกับการใช้ศัพท์ทางวิชาการ แต่ศัพท์ทางวิชาการก็มีความจำเป็นต้องใช้เพื่อความชัดเจนมากกว่าใช้ถ้อยคำธรรมดา เช่น “แกลอน : หน่วยวัดความจุของอังกฤษ 1 แกลอน = 4.5 ลิตร” ในกรณีนี้ควรใช้ศัพท์ทางวิชาการ จะทำให้เข้าใจชัดเจนกว่า คือ “แกลอน : หน่วยวัดปริมาตรของอังกฤษ 1 แกลอน = 4.5 ลิตร”

3. การเขียนขยายความคำที่จะนิยาม การเขียนคำนิยามนั้น ผู้เขียนจะต้องพึงเล็งถึงคำตั้งคำอธิบายหรือคำนิยามและผู้อ่าน โดยเฉพาะคำที่จะนิยามนั้นให้คำนิยามไม่ได้ทุกคำจึงจำเป็นต้องใช้การขยายความคำที่จะนิยามโดยวิธีบรรยายลักษณะอื่นๆ ฉะนั้น การขยายความเพื่อความเข้าใจแจ่มแจ้งเป็นกลวิธีการเขียนอย่างหนึ่ง ข้อเขียนที่ดีควรมีรายละเอียดที่ชัดเจนซึ่งเป็นสิ่งสำคัญยิ่งสำหรับการนิยาม การขยายความคำที่จะนิยามมีหลายชนิด คือ

3.1 การเปรียบเทียบ (Comparison) การเปรียบเทียบช่วยในการนิยามสิ่งใหม่ๆ หรือวัตถุที่ไม่คุ้น สิ่งประดิษฐ์ แนวคิด หรือกรรมวิธี การเปรียบเทียบจะชี้ให้เห็นความเหมือนหรือความแตกต่างระหว่างสิ่งใหม่กับสิ่งที่ผู้อ่านคุ้นอยู่ หลายสิ่งหลายอย่างที่อาจนำมาเปรียบเทียบตัวอย่างเช่น อาจเปรียบเทียบในด้านคุณสมบัติทางกายภาพ รูปทรง วิธีปฏิบัติ ขนาด ความแข็งแรง หรือประสิทธิภาพ สิ่งเหล่านี้จำเป็นต้องใช้การเปรียบเทียบขยายความคำที่จะนิยามเพื่อความกระจ่างชัดของถ้อยคำที่นิยามนั้น เช่น

“ดอกไม้รุ่ง : ดอกไม้เพลิงชนิดหนึ่ง ทำด้วยดินจุด **ใส่ในห่อกระดาษขดเหมือนไส้ไก่** แฉนวนไว้ตามศาลา เพื่อจุดเวลาค่ำให้มีแสงสว่างตลอดรุ่งใช้แทนโคม”

– เปรียบเทียบลักษณะ

“เชื้อ : ซ้อปลาชนิดหนึ่ง **รูปร่างเหมือนปลาตีน** ลำตัวยาว ตรีบอกใหญ่และแข็งแรง ใช้เดินบนเลนได้ ชอบอาศัยอยู่ในรูตามชายฝั่งทะเล”

– เปรียบเทียบรูปทรง

